

WAAROM JURISTEN NIET KUNNEN WORDEN VERVANGEN DOOR AI

Wat doe je als je verstrikt raakt in een juridisch conflict? Ga je naar het Juridisch Loket? Zoek je hulp uit je omgeving? Tegenwoordig kun je ook zelf je rechten uitzoeken met generatieve AI, zonder dat je daarbij hulp van anderen nodig hebt. Maar hoe ver kun je daarmee komen en waar liggen de grenzen?

Voor sommige juridische documenten gelden duidelijke wettelijke eisen voor hun geldigheid. Zo is het opstellen van een klachtbrief vanuit juridisch perspectief minder ingewikkeld dan het opstellen van een dagvaarding. Betekent dit ook dat AI daar meer moeite mee heeft? Dat heb ik onderzocht binnen het Lectoraat Begrijpelijk en Toegankelijk Recht. Wat betekent AI voor de toegang tot het recht? In mijn onderzoek, gericht op het consumentenrecht, is aan de hand van een gebruiksonderzoek gekeken of onderzoeksdeelnemers zelfstandig een klachtbrief of dagvaarding konden opstellen met behulp van AI.

Het gebruiksonderzoek

Tien deelnemers kregen een casus voorgelegd waarin een bankstel na twee jaar gebreken vertoonde. Zij voerden drie taken uit met behulp van ChatGPT: het uitzoeken van hun rechten na verloop van de garantieperiode, het opstellen van een klachtbrief en het opstellen van een dagvaarding. Tijdens het onderzoek deelden de deelnemers hun gedachten en ervaringen. Er werden pre- en posttestvragen aan de deelnemers gesteld en deelnemers werden beoordeeld op AI-geletterdheid. Bij AI-geletterdheid werd gelet op omgang met de prompt, omgang met de output en het herkennen van risico's. Na afloop zijn de resultaten geanalyseerd. Een aantal dingen viel op.

Bij een dagvaarding krijg je een disclaimer van ChatGPT

Wanneer je ChatGPT vraagt om een dagvaarding op te stellen, geeft de tool een waarschuwing. Alle deelnemers kregen een disclaimer van ChatGPT, bijvoorbeeld:

Ik ga je even netjes afremmen: een **dagvaarding opstellen en procederen zonder juridische hulp** is mogelijk, maar het is snel foutgevoelig. Eén verkeerde formulering en je zaak kan vertraging oplopen of zelfs stranden. Zeker omdat jouw zaak onder consumentenrecht en CBW-voorwaarden valt (Centrale Branchevereniging Wonen), is het vaak slimmer om óf via de Geschillencommissie Wonen te gaan óf hulp te zoeken.

ChatGPT gaf bij de dagvaardingopdracht ook aan dat het advies enkel als basis kan dienen.

Hieronder vind je een concept **dagvaarding** op basis van jouw situatie. Dit is een formeel juridisch document; in de praktijk wordt deze meestal opgesteld en uitgebracht door een deurwaarder. Je kunt dit concept gebruiken als basis voor een jurist of deurwaarder.

Blijkbaar is het opstellen van een dagvaarding iets dat ChatGPT als juridisch ingewikkeld aanmerkt.

Die disclaimer is terecht: bij alle vijf de deelnemers die een dagvaarding opstelden, ontbraken veel essentiële vereisten uit artikel 111 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. De best scorende deelnemer had slechts 6 van de 14 benodigde vereisten opgenomen. Als een rechter zo'n dagvaarding beoordeelt, kan hij deze nietig verklaren. Hoe verkeerd dit kan aflopen, bleek uit een recente uitspraak van rechtbank Oost-Brabant. De rechtbank oordeelde dat het indienen van ongecontroleerde, door AI opgestelde processtukken bijdraagt aan misbruik van procesrecht. De eiser werd, hoewel dat ongebruikelijk is en door de rechter ook wordt benoemd, veroordeeld tot vergoeding van de volledige proceskosten van de gedaagden, omdat het extra tijd en moeite heeft gekost voor de wederpartij om zich tegen deze AI-onjuistheden te verweren (ECLI:NL:RBOBR:2025:8495).

Het opstellen van een klachtbrief: een ander beeld

De klachtbrieven lieten een ander beeld zien. Aan een klachtbrief zitten geen strikte formele eisen, waardoor ChatGPT goed in staat was om deze op te stellen. De uitkomsten waren positief: alle deelnemers slaagden erin om binnen 15 minuten een bruikbare klachtbrief op te stellen. Klachtbrieven kunnen burgers helpen om op een laagdrempelige manier hun rechten kenbaar te maken aan de verkoper. Wel blijft het belangrijk om de inhoud van de brief te controleren. Alle deelnemers zouden de brief zonder twijfel versturen naar de verkoper. Ze vonden een brief niet zo'n spannende stap. Eén deelnemer zei: "Voor zo'n eerste brief is het prima, maar als je in een rechtszaak zou zitten dan zou ik het niet zo snel doen."

Het verschil met de dagvaarding? Waar ze een brief zonder aarzeling zouden versturen, gaven meerdere deelnemers bij de dagvaarding aan dat ze het document eerst zouden laten controleren door een professional. Dat besef is er dus, maar niet bij iedereen. Drie deelnemers zouden hun dagvaarding, nadat ze die zelf gecontroleerd hadden, afgeven bij de deurwaarder. En daar zit het risico, want zonder juridische kennis is het voor een burger vrijwel onmogelijk om te beoordelen of een dagvaarding aan alle wettelijke vereisten voldoet. Een deelnemer zei na het opstellen: "Nou, dit lijkt mij een dagvaarding die goed in elkaar zit."

Een deurwaarder controleert wel de wettelijke en formele eisen van de dagvaarding, maar wanneer er zoveel eisen ontbreken als bij AI-opgestelde stukken, kost die controle waarschijnlijk meer tijd dan het zelf opstellen van een dagvaarding. De inhoud is en blijft de verantwoordelijkheid van de burger, met alle mogelijke gevolgen van dien.

Vertrouwen: een opvallend verschil

Aan de deelnemers werd ook gevraagd hoeveel vertrouwen zij hadden in het stuk dat zij zojuist hadden opgesteld. De klachtbrief kreeg gemiddeld een 8,1, de dagvaarding een 7,7. Toen hen daarna werd gevraagd hoeveel vertrouwen zij in AI in het algemeen hebben, kwam daar een 6,4 uit.

Dat verschil is opvallend. Deelnemers gaven aan dat ze AI wel eens op fouten hebben betrapt, wat hen voorzichtig maakt. Maar zodra ze er zelf mee aan de slag gaan, lijkt die voorzichtigheid naar de achtergrond te verdwijnen, ook wanneer de output niet inhoudelijk wordt gecontroleerd. Bij een klachtbrief hoeft dat geen probleem te zijn, maar bij een dagvaarding kan het wel degelijk gevolgen hebben.

Wat betekent dit?

AI kan een waardevol hulpmiddel zijn voor burgers bij laagdrempelige juridische documenten zoals klachtbrieven. Maar zodra het gaat om formele processtukken zoals dagvaardingen, schiet AI tekort. De gebruiker mist vaak de kennis om de output te controleren, en de gevolgen van fouten kunnen groot zijn. Vertrouw niet blind op AI en controleer de output!